

Отримано: 9 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: halytka@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-120-122

Галицька О. Б. Специфіка конотативного значення меркель-епонімів (до «Теоретичного курсу другої іноземної мови (німецької)»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 120–122.

УДК 811.112.2'42'373.2'373'611

Галицька Олена Богуславівна,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької філології,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки**СПЕЦИФІКА КОНОТАТИВНОГО ЗНАЧЕННЯ МЕРКЕЛЬ-ЕПОНИМІВ
(ДО «ТЕОРЕТИЧНОГО КУРСУ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НІМЕЦЬКОЇ)»)**

Статтю присвячено дослідженню специфіки конотативного значення епонімів, утворених від пропріативу «Merkel». Висвітлено передумови формування емоційно-оцінної лексики на базі політичних епонімів, утворених від «Merkel». Інтенсивність процесів утворення Меркель-епонімів визначається соціально-культурною і політичною значимістю базового пропріатива «Merkel».

Проаналізовано типи для сучасного німецькомовного медіаполітичного дискурсу словотвірні моделі. Виокремлено епонімну афіксацію, епонімну конверсію, епонімну контамінацію, епонімне словоскладання та визначено найпродуктивнішу модель. З наведених прикладів зроблено висновок, що епоніми, утворені від пропріативу «Merkel», володіють компонентом конотативного значення, акумулюють в собі об'ємну інформацію, привертають увагу своєю креативністю, є маркерами зумору та іронії.

Ключові слова: медіаполітичний дискурс, епонім, конотація.

Olena Halytka,
Ph. D. in Linguistics, Associate Professor of German Philology Department,
Lesya Ukrainka Eastern European National University**SPECIFICITY OF CONNOTATION MEANING OF MERKEL-EPONYMS
(TO «THEORETICAL COURSE OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE (GERMAN)»)**

The article focuses on the specificity of connotation meaning of Merkel-eponyms – word-formation types based on the proper name Merkel. Such Merkel-eponyms are widely used in the modern German-language media-political discourse. The extensive usage of these eponyms is explained by the fact that A. Merkel is a significant figure in the European area. The significance of the Chancellor of the European Union is confirmed by the emergence of the eponyms «merkeln» and «Merkelismus» («Merkelism»), which is interpreted as the style, the way of policy by A. Merkel. The leader of Merkelism («Anführerin des Merkelismus») seeks social consensus, stability and balanced political decisions.

In this paper the eponymic derivation, the eponymic conversion, the eponymic contamination and the eponymic word combination are analyzed. An important role is attributed to the eponymous derivation that is the most productive type. Of particular interest are the eponymic contaminations in this discourse. The eponymic conversion, i.e. the transition of one part of speech into another without usage of affixes, is presented by substantivation (Merkeln, Ausmerkeln).

The eponyms derived from the name Merkel have the component of connotative value, explicit negative or positive connotation and take the form of verbs, nouns and adjectives. They accumulate extensive information, draw attention to their creativity, are markers of humor and irony. The Merkel-eponyms are determined by a context and require a recipient of additional extra linguistic knowledge.

Key words: media-political discourse, eponym, connotation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Усе частіше увагу сучасних лінгвістів привертають неологічні епоніми – специфічний фонд словникового складу мови, який сформовано з мовних одиниць, які перейшли з класу пропріативів в апелятивну лексику [6, с. 181], наприклад, *kärchern* (*etwas mit einem Hochdruckreiniger reinigen*). Такі епоніми мають ефект новизни, оригінальності, а їх авторами стають не лише журналісти, а й учасники мережових комунікацій, які використовують для створення епонімних новотворень найнеочікуваніші можливості, наприклад, слова року 2014: *tebartzen*, *obamern*, *entsnowden*.

Актуальність цієї статті зумовлено відсутністю комплексного аналізу політичних епонімів, похідних від пропріатива «Merkel», т. з. Меркель-епонімів, у сучасному німецькомовному медіаполітичному дискурсі, який порівнюємо до творчої лабораторії, де медійники здійснюють сміливі експерименти з епонімним словотвором (див. [7]). Сьогодні контентотворення сучасного німецькомовного медіаполітичного дискурсу виявляє властивість технологічності, тобто мова йде про контент-технології – інформаційну систему використання сукупності мовних засобів мовленнєвої маніпуляції для цілеспрямованого управління сприйняттям дійсності масовою аудиторією [2, с. 30]. Засобами цих технологій журналіст-політик цілеспрямовано впливає на адресата й акумулює в його свідомості ту чи іншу концептуальну інформацію.

Мета цієї статті полягає у встановленні специфіки конотативного значення Меркель-епонімів у сучасному медіаполітичному дискурсі, який створюється репрезентантами німецької лінгвокультурної спільноти і відображає ціннісні установки цієї спільноти, її соціокультурні, ідеологічні, політичні, релігійні та інші передумови організації висловлення. Конотацію розуміємо як «додатковий компонент значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб'єктивними відтінками оцінки, емоційності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, ідеологічними, культурними, ситуаційними аспектами комунікації» [4, с. 281].

Огляд останніх досліджень цієї проблеми. Сучасна лінгвістика аналізує нові епонімні дієслова у сучасній німецькій мові [1]; словотвірний потенціал політичних епонімів та їх прагматичну функцію [7]; «меркелізм» в метафорах [3].

Матеріалом цього дослідження послужили аудіовізуальні мас-медіа (новинні програми «Deutsche Welle»), електронні версії друкованих ЗМІ («Spiegel Online», «Berliner Zeitung», «Stern», «Neue Zürcher Zeitung», «Cicero Online», «WeltN24 Online»), а також Інтернет-видання («Der Freitag», «Bento», «Die freie Welt») за останні 11 років.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Політичний курс меркелізму (*Merkelismus*) містить у своїй назві пропріатив «Merkel» і позначає при цьому не лише певний історичний період («*die Ära des Merkelismus*» (2005-2018)), а й повідомляє оцінне ставлення людей як до політики Ангели Меркель (див. приклад 1), так і до особистості самої політичної діячки (приклад 2):

(1) *Traurig, dass einige Journalisten weder die Kunst des Dialogs, des Kompromisses, der Überredung, des Respekts für die andere Meinung, noch Geduld, die Rationalität oder Nüchternheit der Merkel-Politik schätzen.* (www.spiegel.de, 2018) (тут і далі виділено мною – О. Г.).

(2) [...] *sie war keine traditionelle Politikerin, sondern Botin der Modernisierung.* (der Freitag (das Meinungsmedium), 2018).

Прізвище Меркель, яке відбилось у пам'яті людей своїми вчинками і політичними діями, зовнішнім виглядом, жестами (*Merkelraute*), рисами характеру, мовленнєвими особливостями, набуває фонову конотацію:

(3) *Merkelismus=Demokratie. Die Merkel [...] macht einfach das, was eigentlich das Volk gerade will. Diesen Politikstil nennt man nicht Merkelismus, sondern ist eigentlich der Standard einer Demokratie* (коментар до «Spiegel Online», 30.05.2011).

А. Меркель прагне соціального консенсусу, спокою і стабільності, зважених політичних рішень, збереження загальноєвропейських цінностей, недопущення ксенофобії:

(4) *Der Merkelismus folgt zwei Prinzipien: Wenn es das Volk so will, ist es vernünftig. Und: Was dem Volk nutzt, nutzt auch der Kanzlerin [...] Auch der Merkelismus kann Fortschritt bringen.* (www.spiegel.de, 30.05.2011).

Отож при її згадуванні у свідомості реципієнтів, за умови володіння ними відповідної культурно-історичної та політичної інформації, виникають стійкі асоціації й активізуються певні емоції:

(5) [...] *aber nicht zuletzt das endlose dumme Geschwätz der Merkel-Hater wie hier im Forum, hat mich zu fast so etwa wie einem Merkel-Fan gemacht.* (форум «Spiegel Online», 03.11.2018).

Поняття «меркелізм» свідчить не лише про визнання стилю А. Меркель як провідного європейського політика, а й також наголошує про її високу репутацію, перевірену часом (див. приклад 3).

На роки її правління припали європейська боргова криза, світова економічна криза, грецька криза, криза біженців. З роками обережний фрау Меркель довелося обрати більш жорсткий тон та відповідальність за рішення, які стосувалися не лише Німеччини, а й усієї Європи. Згадаємо її вирішальну роль в недопущенні Grexit та Brexit. Канцлер усієї Європи Ангела Меркель послідовно, інколи тиснучи аргументами і власним авторитетом, презентує ідею єдності ЄС. В історії з біженцями саме Ангела Меркель, донька пастора, закликає до толерантності, хоча її промігрантська політика здійснює пагубний вплив на «фундамент» влади А. Меркель, Німеччину та її громадян: красномовним є заголовок «*Merkelismus, Islamismus, Extremismus*» (www.freiewelt.net, 23.01.2016).

Негативною буде оцінка в тому випадку, якщо у носія фонових знань Меркель-епонім викликає стійкі асоціації з непопулярними політичними рішеннями: (6) *Die Lösung von Problem durch Fassadenmalerei – das sei der eigentliche Kern des Merkelismus* (www.nzz.ch, 2018).

Епоніми, похідні від Merkel, відрізняються багатством і різноманітністю оцінних конотацій, їх нестійкістю, залежністю від нових подій, зміною знака оцінки у зв'язку з певними політичними кроками А. Меркель, які викликають емоційну реакцію німців. Наприклад заголовки:

(7) «*Freiheit statt Merkelismus*» (Stern, 10.03.2016) (негативна конотація).

(8) «*Die Trümmer des Merkelismus*» (www.spiegel.de, 16.12.2017) (негативна конотація).

(9) «*Atomusstieg: Sieg des Merkelismus*» (www.spiegel.de, 30.05.2011) (позитивна конотація).

Прізвище Меркель слугує не лише для найменування об'єкта, а й несе велике символічне навантаження. Наприклад, okazіоналізм «*Merkel-Mädchen*» позначає клонів Коль-дівчаток (*Kohl-Mädchen*), політичних репрезентанток, і живається в значенні «ми подумуємо це»: (10) «*Auf «Kohl's Mädchen» soll jetzt das «Merkel-Mädchen» folgen? Das Merkel-Mädchen ist nur ein Abziehbild, ein Klon vom Kohl-Mädchen, und steht für 'weiter so' und 'wir schaffen das'!*» (коментар з www.cicero.de, 16.11.2018). З метою створення привабливого іміджа сучасної політичної діячки у наведеному вище прикладі прізвище Меркель фігурує з іменем відомого політика минулого століття Г. Кодем, який мав хорошу репутацію і користувався любов'ю у народу. Порівнюючи А. Меркель з попереднім канцлером ФРН, автоматично акумулюються позитивні якості її вдалого попередника.

Прізвище А. Меркель виступає в ролі засоба оцінки при характеристиці менш відомих чи нових політичних діячів з метою меліоризації чи пейоризації їх іміджу: (11) [...] *aber wahrscheinlich wird die Merkelkopie AKK gewählt* (коментар до www.cicero.de, 16.11.2018). Також аббревіатура АКК – власна назва (Annegret Kramp-Karrenbauer) – наділена фоновими й оцінними конотаціями: (12) *Dazu denken sowohl AKK als auch Merz in vielen Punkten zu Merkel-ähnlich. Beide wollen „Mitte“ bleiben, sind pro EU und AKK hat die F-Politik Merz ja immer verteidigt und unterstützt* (там само).

Оказіоналізм «*Merkel-Jugend*» (www.bento.de, 2018) утворено за аналогією до «*Hitler-Jugend*». Тобто імпліцитно іде підтекст – порівняння політики Меркель з молодіжною нацистською воєнізованою організацією – Гітлер'югенд.

У процесі дослідження видалося цікавим зосередити увагу на формування емоційно-оцінної лексики на базі політичних епонімів, утворених від прізвища Merkel, якими сучасний німецькомовний дискурс рясніє. Наведемо найбільш типові словотвірні моделі.

АФІКСАЦІЯ

1. Онім + суфікс іменника → **Merkel + -ismus/-isierung/-ist/-aner**

Merkelismus (меркелізм) – стиль, спосіб ведення політики Ангелою Меркель. Її погляди, політична течія, яку очолює вказана політик, відрізняються амбівалентністю оцінки (приклади 3, 4, 8 зі знаком «+», а 6, 7 зі знаком «-»), оскільки виборці можуть схвалювати чи не підтримувати політику А. Меркель (так звані *Merkel-Hater*, *Nicht-Merkelianer* і *Merkel-Fan*, *Merkelianer*) (приклади епонімів з «Spiegel Online», 20.08.2007 і 03.11.2018).

Merkelisierung (меркелізація) – аксіологічна номінація, яка характеризує політичний галас і ажіотаж, пов'язаний з прізвищем А. Меркель (*Merkelisierung der Welt* (WeltN24 Online, 05.06.2015), *Merkelisierung der CDU* (Berliner Zeitung, 09.05.2007)).

Merkelist (меркеліст) – той, хто завзято підтримує вектор влади А. Меркель; послідовник її політичної течії:

(13) *Was Machtausübung betrifft, ist Alexis Tsipras ein Merkelist. Er ist nicht beratungsresistent, denkt in Alternativen, lässt sich nicht provozieren, handelt erst, wenn er eine Sache gut genug analysiert hat, verrent er sich, geht er bis zur Gabelung zurück, von der aus sich eine Alternative eröffnet.* (www.dw.com, 24.06.2015).

Merkelianer (меркеліанці) – позначення близького співробітництва, соратник, прихильник А. Меркель або її політики (приклади див. вище).

2. Онім + суфікс прикметника → **merkel + -sch/-haft/-ich**

(14) *die Merkelsche Grenzöffnung für Flüchtlinge* (www.dw.com, 09.02.2016).

Утворені цим способом епонімні прикметники позначають дії, погляди, які характерні для А. Меркель і які практикуються референтом. Знак оцінки також не є постійним: (15) *Die Merkelsche Beschwichtigungsrhetorik verding an dieser Stelle also nicht* (www.dw.com, 09.02.2018).

Не на користь А. Меркель є згадування прізвища Бісмарка у прикладі (16), тому що воно імпліцитно передбачає політичну слабкість самої Меркель, таким чином зменшуючи її шанси залишитися на посаді: (16) *Eine Gleichsetzung Merkelscher Politik, auch nur von Teilen davon, mit der von Bismarck, ist dreist.* (www.spiegel.de, 2018)

3. Онім + суфікс дієслова → **merkel + -n/-isieren**

Так, наприклад, дієслово **merkeln** містить у собі мовну гру: (17) *Deutschland ist ein „armes“ Land geworden. Nur die Deutschen merke(l)n's noch immer nicht.* (www.nzz.ch, 2017).

Зазначимо, що дієслово **merkeln** пройшло семантичну еволюцію і значно розширило свою семантичну структуру: «меркелити» означає сумніватися, бути нерішучим, очікувати, зволікати з прийняттям рішення, нічого не казати, не робити, не приймати рішень, не визначитися, дати прочухана (пор. [5]). Ці значення можуть диференціюватися похідними за допомогою префіксів.

4. Префікс + онім + -n → **an-, auf-, aus-, be-, durch-, ein-, heraus-, herunter-, mit-, über-, um-, ver-, weg-, zumerkeln**

Епонімні дієслова на базі прізвища Меркель – креативні, влучні, точні, оригінальні, іронічні: (18) *Wir können nicht noch weitere Jahre vermerkeln.* (коментар до «Spiegel Online», 02.11.2018).

Ще один спосіб емоційно-оцінного словотвору у нашому дискурсі є словоскладання як спосіб творення композитів:

СЛОВОСКЛАДАННЯ

1. Онім + загальна назва: *Merkelreich, Merkel-Lager* (in der Flüchtlingsfrage), *Merkel-Anhänger, merkelfreundlich / Merkelfreundlich, merkelfeindlich, Merkel-treu, Merkel-Effekt, Merkel-Politik, Merkel-Art, Merkel-Herrschaft, Merkel-Nachfolge, Merkellight, Merkel-Jahre, Merkel-Zeit, Merkel-geht-Woche.*

2. Nicht, Post + онім: *Nicht-Merkelianer, Post-Merkelismus.*

3. Загальна назва + онім + загальна назва: *der Vielleicht-Merkel-Nachfolger.*

За допомогою мовної гри журналіст висловлює свою іронію стосовно особи Меркель і події: (19) *[...] ist doch das Merkmal [Merkmal] ihrer Politik, dass alle Themen (und auch Personen) [...] totgeschwiegen werden.* (Spiegel Online, 02.11.2018). Епонім несе важливу позамовну інформацію, яка відображає національно-політичні особливості та стереотипи лінгвокультурного соціуму.

Наступний виокремлений нами спосіб оцінного словотвору на базі епонімів – контамінація:

КОНТАМІНАЦІЯ

1. Скорочена власна назва + епонім (Steinmeier + merkeln = **steinmerkeln**)

2. Скорочена власна назва + власна назва (Merkel + Olland = **Merkolland**)

Зрощення прізвищ двох європейських політиків сприяє імплікації залежності одного політичного діяча від іншого.

КОНВЕРСІЯ

Епонімну конверсію продемонструємо на прикладі субстантивації: *taktisches Merkeln, verschwindendes Merkeln, herzloses Merkeln, Merkeln-Witze, Anti-Merkeln-Bewegung, Ausmerkeln.*

Висновки. Отже, здатність Меркель-епоніма набувати аксіологічні та фонові конотації, викликати певні асоціації у реципієнтів дає змогу йому виконувати регулятивно-маніпулятивну функцію в сучасному німецькомовному медіаполітичному дискурсі. Політичні епоніми містять різноманітні емоційно-оцінні обертони. Наші спостереження дають змогу зробити висновок, що найбільш продуктивними способами оцінного словотвору на базі політичних Меркель-епонімів є афіксація і словоскладання. Номінації, утворені цими способами, мають амбівалентну оцінку і повідомляють оцінне ставлення як до політика А. Меркель, так і до об'єкта, який характеризуємо засобами цих номінацій.

Перспективи подальшого дослідження. Цікавим видається зіставний аспект епонімії, порівняння застарілої епохи «меркелізму» і новітньої «маккартизму», толерантної політики відкритих дверей А. Меркель і політики расизму і шахрайства.

Література:

1. Гатауллин Р. Г. Новые эпонимические глаголы в современном немецком языке. *Филология и искусствоведение. Вестник Башкирского университета.* 2015. № 4. Т. 20. С. 1304–1309.
2. Иванова С. В. Политический медиа-дискурс в фокусе лингвокультурологии. *Политическая лингвистика.* 2008. № 1(24). С. 29–33.
3. Литвинова Т. И. Современный «меркелизм» в метафорах немецкого медиаполитического дискурса. *Филологические науки. Вопросы теории и практики.* Тамбов : Грамота, 2017. № 10 (76) : в 3-х ч. Ч. 1. С. 130–133. URL: www.gramota.net/materials/2/2017/10-1/34.html (Дата обращения: 07.07.2018).
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
5. Das Verb «merkeln». URL: <https://schreibakademie.com/2012/05/das-verb-merkeln/> (zuletzt zugegriffen am 07.09.2018).
6. Metzler Lexikon Sprache / Hg. von H. Glück. 2., überarb. u. erw. Aufl. – Stuttgart, Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2000. 817 S.
7. Wengeler M. Schäubleweise, Schröderisierung und riestern. Formen und Funktionen von Ableitungen aus Personennamen im öffentlichen Sprachgebrauch. *Komparatistik Online.* 2010. S. 79–98. URL: http://publikationen.ub.uni-frankfurt.de/opus4/frontdoor/deliver/index/docId/18244/file/Martin_Wengeler_Schaeubleweise.pdf (zuletzt zugegriffen am 09.09.2018).